

زبان مادی

در شماره پیشی در مقاله «فرهنگ کردی»، آقای عبیدالله ایوبیان درباره زبان مادی‌ها چنین اظهار نظر کرده است: «راجع به زبان مادی‌ها که نیاکان کردان امروزی هستند (۹) منابع و اسناد کافی در دست نداریم» و «در حقیقت زبان مادی جدا و نزدیک پارسی بوده است» (۱)

دیگران نیز با اظهار نظری کمابیش مشابه تاکنون زبان مادی را هم‌چنان در بلا تکلیفی وا گذاشته‌اند.

دیاکونوف *Diakonov* مورخ شوروی نیز در کتاب خود «تاریخ مادی» (*istoria Madii*) فقط اشاره کرده است که در کتیبه‌های پارسی چند کلمه مادی وجود دارد و نیز زبان مادی را با زبان کتیبه‌های هخامنشی بسیار نزدیک می‌داند به این دلیل مشهور که در غیر این صورت کتیبه داریوش در بیستون متضمن ترجمه‌ای به زبان مادی می‌بود (۲) درباره ضعف این دلیل به سادگی می‌توان گفت که ممکن است پارسی‌های غالب نخواسته باشند زبان ماد مغلوب را در کتیبه خود بیاورند. در هر حال با وجود این که دیاکونوف به وجود خط در زبان مادی‌ها معتقد است (۳) ظاهراً از وجود متنی به این زبان بی‌خبر است. این مقاله متن کوتاهی را که ظاهراً تاکنون در مطبوعات علمی کشور ما راجع به آن سخنی نرفته است، معرفی می‌کند.

پروفسور *H. W. Bailey* در مقاله خود *Caucasica* (۴) به مقاله جالبی از *A. Shanidze* به نام «الفبای تازه کشف شده آلبانی‌های قفقازی و اهمیت آن برای علم» اشاره می‌کند و شایندز می‌نویسد: «کشف این الفبای گمشده به وسیله *I. Buladze* در یک دست‌نویس ارمنی مربوط به قرن پانزدهم که شامل مجموعه‌ای از الفبا‌های یونانی، سریانی، لاتین، گرجی، قبطی، عربی و آلبانی می‌باشد صورت گرفته است» در همین دست‌نویس ارمنی دعائی به هفت زبان متفاوت موجود است درباره یکی از متون گفته شده که به زبان مادی *Marac* می‌باشد (۵)

شایندز ثابت کرده است که این دست‌نویس در نیمه اول قرن پانزدهم احتمالاً بین سال‌های ۱۴۳۰ - ۱۴۴۶ استنساخ گردیده است. د. ن. مک‌کینزی می‌گوید: «در نظر اول می‌توان انتظار داشت که منظور از

۱- نشریه دانشکده ادبیات اصفهان شماره یکم سال یکم. زمستان ۱۳۴۳. ص ۲۰۲

۲- گیرشمن «تاریخ مادی» (انتقاد) راهنمای کتاب شماره چهارم سال دوم دی ۱۳۳۸

ص ۶۰۶

۳- ایضاً

4- *Jras* 1943-4

5 - D. N. Mackenzie, the language of the medians
B.S.O.A.S. XXII Part - 2 - 1959 - PP. 354-365

«زبان مادی‌ها» زبان کردها یعنی تنها ملت نسبه بزرگ این منطقه که به صورت دیگری از آنان نام برده‌اند باشد و حتی مطمئنا - به قول شما - «تردید نیست آله بایک متن کردی رو پرو هستیم» (۱)
 در اینجا متن فارسی نیز همراه متن مادی از زوی ترانس کریپسیون پروفیسور مک کینزی (۲) به منظور مقایسه آورده می‌شود:

فارسی: Pak-I Xuda. Pak-I Tavawa. Pak-T bemarg.
 avar. Xac zudı bahr-ı ma. rahmar. Kun avarma.

مادی: Pakiz. Xude. Pakiz Zahm. Pakiz Vemarag. Koy.
 Hati Xiciz Kerma, Rahmatema

پروفیسور Hening این متن را یک لهجه شمال ایرانی که تاکنون شناخته نشده است، معرفی می‌کند (۳) بنا بر اظهار نظر پروفیسور مک کینزی Pakiz به معنی ناب و خالص Zaxm به معنی توانا iz Z Kirma به معنی و برای ما، از کلمات معمول کردی شمال می‌باشد.

در هر صورت این متن کوتاه هم از این جهت که برای اولین بار به نام «زبان مادی»، جملاتی به دست می‌دهد و هم از جهت این که رابطه بسیار نزدیک زبان مادی‌ها با زبان کردی (و سایر زبانهای لهجه‌های ایرانی) امروز نشان می‌دهد دارای اهمیت فراوان می‌باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 پرتال جامع علوم انسانی